

BARTUAL, Carles / BALÁZS, Déri / FALUBA, Kálmán / SZIJJ, Ildikó (ed.) (2013): *Catalanística a Hongria (1971/72-2011/12). Actes del Simposi Internacional de Catalanística. Budapest, 24-26 d'abril de 2012*. Budapest: Universitat Eötvös Loránd, 206 p.

1. Preàmbul.

Tot i que és natural, per no dir inevitable, que passi a qualsevol ressenya, abans de començar aquesta em cal confessar i subratllar un nivell molt i molt alt de subjectivitat per part meva degut a la gran varietat de temes tractats (se'n podria dir ignorància, però potser seria una mica exagerat). Tant és així que segurament puc fins i tot no saber posar prou en relleu els aspectes i les qualificacions més destacades i originals d'alguna contribució. Per això començo per declarar la meua sincera admiració a tots els continguts de les actes. I declaro també que he procurat reduir almenys una mica tanta subjectivitat sobre molts dels temes tractats demanant punts de vista a col·legues i coneguts especialitzats, o més especialitzats que jo mateix.

2. Continguts específics.

2.1. Bartual, Carles; Balázs Déri; Kálmán Faluba; Ildikó Szijj, Prefaci, p. 5.

Dades sobre l'organització i celebració de la trobada d'especialistes que ha donat lloc al present volum, a la Universitat Eötvös Loránd de Budapest, bressol de la catalanística hongaresa, quaranta anys després d'haver-s'hi iniciat els primers estudis, gràcies a Kálmán Faluba.

Kálmán Faluba: «Història i periodització de la catalanística hongaresa», p. 7-11.

Crònica acurada sobre els inicis de l'interès suscitat a Hongria per la llengua i la literatura catalanes i el seu desenvolupament en etapes successives. Assenyala els inicis de la catalanística en termes filològics, a partir del mateix autor i dels seus col·legues Katalin Kulín i Károly Morvay, sobretot a Budapest i també a Szeged. Per pura modestia només es fa una breu referència a peu de pàgina a una de les principals realitzacions: els diccionaris d'hongarès-català i el de català-hongarès, tots dos de Kálmán i Károly, segurament l'eina més representativa, per no dir culminant. També s'al·ludeixen diversos lectors, excel·lents, com Eloi Castelló, Jordi Giné de Lasa i Jordi Gimeno.

D'acord amb la procedència dels autors, les comunicacions es poden classificar en quatre grups:

- 1) Autors hongaresos (Kálmán Faluba, Kata Baditzné Pálvölgyi, Dóra Bakucz, Tibor Berta, Balázs Déri, Dóra Faix, Katalin Kulín, Károly Morvay, Krisztina Nemes, Bernadett Smid, Ildikó Szijj)
- 2) Autor català que treballa a Hongria (Carles Bartual)
- 3) Autors no hongaresos ni catalans (Anna Urzhumtseva, Nikola Vuletić)
- 4) Autors catalans que treballen a Catalunya (Andreu Bosch i Rodoreda, Lídia Carol Geronès, José Enrique Gargallo Gil, Francesc Vallverdú)

Per descomptat, en tots els casos l'estàndard emprat és òptim, tant en català com en la variant valenciana de Nikola Vuletić i Carles Bartual.

2.2. Kata Baditzné Pálvölgyi (Universitat Eötvös Loránd): «Patrons entonatius en les preguntes absolutes del català i de l'hongarès», p. 13-24.

Magistral presentació més aviat per iniciats, degut especialment a l'inevitable resum, sobre l'anàlisi interpretatiu d'aspectes entonatius de la prosòdia, en aquest cas comparant les corbes melòdiques de l'hongarès i el català en preguntes absolutes, és a dir, aquelles que es poden respondre amb *sí/no* (en hongarès *Fekete?* "És negre?" O bé *Véns? Ho has vist?*). La metodologia està inspirada en el conegut model nomenat *Melodic Analysis of Speech* dissenyat pels professors Francesc J. Cantero Serena i Do-

lors Font-Rotchés de la Facultat de Formació del Professorat de la Universitat de Barcelona. Se subratllen les coincidències i les diferències tonals entre ambdues llengües sense poder precisar prou, també per raons inevitables d'espai, les situacions contextuals, sobretot dels patrons descendents en català tenint en compte que, en condicions aparentment normals són ascendents, si es comprova, posem per cas, amb els exemples anteriors. No es tracta d'una crítica, perquè no rebato cap afirmació. Només crec que potser calia ampliar una mica els plantejaments començant per exposar almenys les diferències tan i tan importants que hi ha entre la fonètica i la fonologia de l'hongarès i el català (a 2.8 n'hi ha una breu llista). També em sorprèn que no s'afegeixin algunes altres referències bibliogràfiques més pròpies dels actuals plantejaments prosòdics que hi ha sobre l'hongarès.

2.3. Dóra Bakucz (Universitat Catòlica Pázmány Péter, B): «Teatre català a Hongria: aspectes de la traducció dramàtica a propòsit de la versió hongaresa d'*El mètode Grönholm* de Jordi Galceran», p. 25-36.

A partir d'un cordial reconeixement a Kálmán per haver iniciat la catalanística a Hongria, l'autora fa una sèrie de disquisicions sobre la traducció i, més en concret, la traducció de textos dramàtics. Disquisicions extraordinàries per als que hem traduït textos científics i, més en concret de teoria lingüística, conscients com som de les adaptacions que cal fer, per exemple i sobretot, en el camp de l'exemplificació entre la llengua original i la d'arribada. Aquí, però, a propòsit de l'obra de Galceran, es posa en primer lloc de relleu que la traducció literària es considera una mena de creació artística i per tant és una activitat que es basa sobretot en la intuïció lingüística del traductor. L'autora, però, va molt més enllà quan es tracta de traducció de textos dramàtics perquè mostren almenys una funció doble: com a text purament literari, és a dir, per ser entès llegint-lo, però també com una versió apta per a la representació escènica, com a espectacle teatral. Compara la traducció literària, la teatral i l'extrema, la poètica. Això fa que l'adaptació de la segona requereixi una sèrie possiblement considerable de canvis dependents, en principi, de les diferències culturals, i lògicament col·loquials, afectades entre llengües, països, èpoques... D'aquí vénen els raonaments que van justificar per què, quan es va representar la versió hongaresa de l'autora d'*El mètode Grönholm* de Jordi Galceran al Teatre Szkéné i li van demanar que hi posés subtítols en català, ella no va recórrer a la versió original, sinó a una que era adequada a les adaptacions que havia introduït des de la perspectiva hongaresa. Es tracta, en definitiva, d'una disquisició magistral sobre alguns dels nombrosíssims aspectes que planteja la traducció en virtut de les innombrables circumstàncies en què es pot manifestar. La traducció, per descomptat, és portada a uns nivells extraordinaris de precisió.

2.4. Carles Bartual (Universitat Eötvös Loránd): «El cànon de la literatura catalana contemporània i les traduccions a l'hongarès (Reflexions sobre la percepció de la literatura catalana a Hongria)», p. 37-47.

Tot definint 'cànon literari' com el conjunt d'autors que apareixen amb més freqüència a les antologies i avaluant les històries i manuals de literatura catalana des del punt de vista de la seva accessibilitat de cara als estudiants i estudiosos hongaresos, l'article compon una sumària avaluació crítica dels autors traduïts a l'hongarès a partir d'una triple divisió cronològica: del Modernisme fins a la guerra, la postguerra, i dels anys 60 fins a l'actualitat. Fa de pas una important actualització bibliogràfica.

2.5. Tibor Berta (Universitat de Szeged): «Sobre la manca de concordança del participi dels temps compostos en textos catalans antics», p. 49-56.

Es tracta d'una presentació parcial d'un treball de recerca, retribuït pel Fons Nacional de Recerca Científica per l'hongarès, que explora d'una manera molt ben raonada en quina època la llengua parlada, o col·loquial, del català va perdre la concordança entre el participi i l'objecte directe en temps compostos amb *haver*, és a dir, quan a partir de *Ha escrita la carta* va passar a *Ha escrit la carta* i de la forma pronominal de *La carta l'ha escrita* a *La carta l'ha escrit*. Sembla que l'anàlisi de textos dels segles XIII al XV tant cultes com populars explorats mostra indicis del fenomen ja al segle XIII, tot i que no es pot precisar d'una manera exacta perquè, lògicament, la diferència entre text culte i text popular o col·loquial no es distingible sobretot en èpoques tan remotes. Sens dubte, aquest problema es podrà resoldre potser

del tot gràcies als *Scripta* que Joan Veny i Àngels Massip publiquen a la Biblioteca de Dialectologia i Sociolingüística de l'Institut d'Estudis Catalans.

2.6. Andreu Bosch i Rodoreda (Universitat de Barcelona): «Per una caracterització del català de l'Alguer», p. 57-78.

Nou aprofundiment magistral en la recerca sociolingüística sobre el català a l'Alguer a la qual l'autor ha consagrat una gran quantitat d'exploracions d'ençà que va redactar tant la tesi de Llicenciatura, publicada l'any 1997, com la de Doctorat, publicada l'any 2008. L'exposició és senzillament antològica per la varietat de perspectives adduïdes en el lèxic, sobretot de l'agricultura i la ramaderia, i en la interrelació foneticofonològica, tenint en compte les contínues interferències concèntriques del sassarès, el sard i l'italià estàndard.

2.7. Lúdia Carol Geronès (Universitat de Girona i Verona): «Què és *L'agent provocador*? Notes sobre la prosa (lírica) de Pere Gimferrer», p. 79-85.

Exploració profunda i personal de diversos aspectes, especialment sobre el temps a partir d'un cúmul d'experiències íntimes viscudes, d'una de les obres més rellevants i conegudes de Pere Gimferrer. Una anàlisi on la crítica literària s'insereix d'una manera constant en el text poètic amb una interferència gairebé contínua.

2.8. Balázs Déri (Universitat Eötvös Loránd): «Tot traduïnt Ausiàs March», p. 87-96.

Al marge de comentaris sobre tendències editorials, lectores i institucionals, l'article de Balázs Déri m'ha fascinat des del plantejament. En primer lloc perquè reconec que em costa penetrar en el sentit poètic d'Ausiàs March... si és que n'entenc poc o molt el text, perquè sovint em deixa com a mínim dubtes d'haver-lo copsat. Sobre això també reconec que l'experiència poètica també comporta una vivència per part del receptor que pot ser, i sol ser, tan peculiar com la de l'autor. Però perquè l'experiència sigui raonable hi ha d'haver una zona conceptual intersecada i el més gran possible entre ambdues perspectives. Tot això, i encara més, se m'ha despertat d'una manera ben activa llegint l'article. Comproveu-ho, si no. Per un costat, l'experiència de l'autor en traduir Ausiàs March no sols és molt rica, sinó, encara més interessant, considerada d'una manera crítica pel propi traductor quan reconeix que una primera traducció seva no la troba reeixida. A partir d'aquí examina a fons la idea tradicional sobre la traducció poètica entre llengües segons la qual calia que fos fidel sobretot en la forma, és a dir, «cal mantenir, fins on sigui possible, l'estructura mètrica, l'esquema rítmic, les cesures» (90). Això és, segons l'autor, el que va provocar aquella traducció. Ara calia tenir en compte les diferències estructurals entre la llengua original i la receptora de la traducció, és a dir, entre el valencià del segle XV i l'hongarès actual, en concret: 1) l'oposició hongaresa entre vocals llargues i breus, inexistents en valencià; 2) la posició fixa de l'accent a la primera síl·laba de la paraula en hongarès, però variable en valencià; 3) la morfologia aglutinant de l'hongarès, que pot donar lloc a mots relativament molt llargs, i flexiva en valencià, i 4) el nombre de variants fonemàtiques, vocàliques i consonàntiques, molt superior en hongarès. A partir d'aquí en un apèndix final exposa un fragment de la traducció de *Veles e vents* precedida del text original i de la versió al castellà de Pere Gimferrer, en la qual m'ha cridat l'atenció tanta coincidència d'orientació i de noms originals: *mestre* (mestral), *ponent*, *xaloch*, *levant*, *grech* (gregal), *migjorn*, *tremuntanal* i la seva traducció a l'hongarès, perfecta segons el Diccionari de Kálmán i Károly, respectivament: *misztrál*, *nyugat*, *sirokkó*, *napkelet*, *északkelet*, *dél* i *tramontana*.

2.9. Dóra Faix (Universitat Eötvös Loránd): «Les obres de Sándor Márai en català», p. 97-107.

En aquest cas no es tracta de versions hongareses d'autors catalans, sinó d'un plantejament invers: la comparació entre diferents traduccions sobre l'obra del gran novel·lista Sándor Márai des del punt de vista d'algunes versions catalanes. Traduccions fetes entre altres per Eloi Castelló i Jordi Giné de Lasa tots dos lectors de català a les Universitats Eötvös Loránd i Szeged. L'examen fa una sèrie de comentaris crítics a partir de la comparació de diverses traduccions a l'italià, al castellà i al català, on es ve a demos-

trar que les primeres versions, no pas les dels dos lectors, es basen més en la italiana que no pas en el text original hongarès. De pas també es mostra que en les edicions espanyoles en general s'han manipulat títols canviant-los per altres més atractius a partir de criteris comercials que exageren el principi aduït per Mihály Szegedy-Maszák segons el qual «l'èxit d'una traducció no depèn de la fidelitat al text de sortida, sinó de si la versió traduïda és capaç d'integrar-se en les tradicions de la llengua d'arribada». Noti's que ara es parla de l'èxit d'una traducció i no pas de la pulcritud, la correcció, la fidelitat i supòsits similars. L'autora acaba precisant que «les veritables interpretacions filològiques es fan esperar encara».

2.10. José Enrique Gargallo Gil (Universitat de Barcelona): «*No diguis hivern passat / que Sant Jordi no sigui estat*. Refranys meteorològics al *Diccionari català-valencià-balear (DCVB)*», p. 109-127.

Després de justificar per als no coneixedors el títol en aparença trilingüe del Diccionari d'Alcover-Moll, l'autor comença per posar ben de relleu moltes de les seves qualitats fins a centrar-se en els aspectes paremiològics. A partir d'aquí i des de diverses fonts, especialment BADARE, fa una exploració molt acurada de refranys meteorològics classificats a partir d'autors com Sanchis Guarner o Mn. Alcover, però també d'una classificació temàtica d'abast romànic il·lustrada amb l'arc de Sant Martí i els mesos. Es tracta, per cert, d'una aportació temàtica sobre un tema magistralment tractat per l'autor.

2.11. Katalin Kulin (Universitat Eötvös Loránd): «Sobre la novel·la *Jo confesso* de Jaume Cabré», p. 129-136.

Perquisició analítica amb intencions orientatives dintre de les complexitats de tota mena, sobretot desgraciades, que envolten la multitud d'elements de l'obra, entre personatges, vivències i relacions al llarg d'una gran durada històrica on es manté la idea entre dubtosa i negativa de Déu, un Déu que es revela totalment injust en qualsevol de les seves manifestacions religioses: catòlica, jueva, islàmica... Traça una línia argumental exploratòria a través dels personatges i d'unes possibilitats d'entendre un argument que es desenvolupa al llarg de diversos segles i que té com a denominador comú la maldat humana.

2.12. Károly Morvay (Universitat Eötvös Loránd): «Caracterització de la fraseologia de Jesús Moncada - primers resultats», p. 137-148.

Conté una selecció de disquisicions interessantíssimes sobre el recull, l'anàlisi i l'aprofundiment de les unitats que apareixen a la fraseologia en l'obra de Jesús Moncada. Es tracta, com sabem, d'una estratègia exploratòria que comprèn aspectes entre lingüístics i expressius, una visió que trenca l'aïllament tradicional que distanciava del tot l'anàlisi gramatical i la crítica literària. De fet, l'exploració obre un àmbit molt ample que, sens dubte, ocupa des de característiques fraseològiques generals a tota o gairebé tota la llengua fins a creacions literàries exclusives de l'autor passant per una multitud d'expressions pròpies de zones geogràfiques d'extensió molt variable. I això fa que l'abast metodològic d'aquest plantejament compregui no sols els extrems que he citat, sinó també la dialectologia i la traducció. En Károly situa el tema en un marc de recerca bibliogràfica molt extens del qual ell mateix n'és autor fonamental tant sol com en col·laboració amb Mercè Biosca i Postius. Cal destacar fins a quin grau de profunditat és capaç de conèixer el català. És un dels principals artífexs de la catalanística hongaresa, eximi coautor amb Kálmán dels diccionaris bilingües, com ja he dit, l'eina més bàsica de tot plegat.

2.13. Krisztina Nemes (Universitat de Szeged): «Mort a Mequinensa», p. 149-155.

Es tracta d'un tema en què es combina la crítica i la creativitat literàries a l'entorn de com Jesús Moncada descriu en diverses obres magistrals —de fet, en tota la seva narrativa— aspectes de la mort i els enterraments de l'antiga Mequinensa, la de la seva infantesa, la d'abans de ser substituïda per la nova edificació. El tema permet establir un nivell profundíssim en la narrativa de l'autor no sols per la gran quantitat de formes i detalls que descriu en els enterraments, que ell mateix havia viscut i que recrea barrejant el record i una extraordinària creativitat, sinó també per l'anàlisi igualment creativa de l'autora. A partir de la constant narrativa dels enterraments en l'obra de l'autor, la professora Krisztina Nemes

n'explora la capacitat descriptiva, farcida de detalls d'un gran realisme, però també, i sobretot, d'una multitud d'aspectes sobre les seves conviccions religioses, polítiques i filosòfiques sobre la vida i la mort. Dóna, en definitiva, una mostra de les excepcionals qualitats humanes, intel·lectuals i literàries de l'autor i, de pas, n'exhibeix de pròpies.

2.14. Bernadett Smid (Universitat Eötvös Loránd): «La ciència d'un folklorista i la ciència d'un saludador. Mètodes de recollida i tècniques de textualització de Josep Maria Vilarmau i Cabanes», p. 157-164.

Presentació acurada i entusiasta, amb referències diegètiques i pistològiques (sic), de l'obra de l'etnògraf i folklorista Josep Maria Vilarmau, en especial de la descripció que fa sobre l'atractiva i misteriosa personalitat del saludador, o bruixot, Pere Grau, amb qui va conuiuïre durant anys a Santa Maria de Merlès, entre el Berguedà i el Lluçanès. De Vilarmau analitza diverses estratègies de narració al llarg de la seva obra i les perspectives igualment diverses amb què enfoca la personalitat del saludador.

2.15. Ildikó Szijj (Universitat Eötvös Loránd): «Variants dialectals de les formes d'imperatiu irregulars en català», p. 165-172.

Estudi morfològic molt detallat que mostra, a partir de diversos estudis, fins i tot en percentatges, les variants dialectals que ofereixen les formes d'imperatiu i, més en detall, en quins percentatges hi ha coincidència entre les formes d'imperatiu i de subjuntiu. L'enfocament no descarta algunes referències històriques i panromàniques, però l'anàlisi de les variants documentades en les modalitats dialectals del català, a partir de *La flexió verbal en els dialectes catalans* d'Alcover i Moll, ofereix un grau de penetració, especialment sobre la relació entre les formes d'imperatiu i de subjuntiu, que, almenys a mi, m'ha sorprès en alguns detalls. En citaré alguna tot admetent que potser no n'he sabut entendre prou el plantejament. Una és la llista de formes imperatives del verb *voler*. Així com es reconeix que el verb *poder* no accepta aquest tipus de formes per raons semàntiques, no se m'acut cap exemple en què podria (de) manar o exigir a algú que vulgui una cosa, diria també que per raons igualment semàntiques. Un altre cas l'ofereix *veure*. Si (de)mano a algú que vegi una cosa, sempre recorreré al verb *mirar*, una estratègia que només queda registrada a Arbúcies entre tota la documentació consultada. De la mateixa manera que si (de)mano a algú que senti un so, una frase o una melodia, ometré el verb *sentir* i recorreré al verb *escoltar*. De tot això també deriva sobretot que les anàlisis morfològiques mostren per part de l'autora un coneixement profundíssim del català que em té ben admirat.

2.16. Anna Urzhumtseva (Universitat Estatal Lomonósov de Moscou): «La traducció de les frases fetes i de la informació cultural de les *Rondaies d'En Jordi d'Es Racó*», p. 173-181.

Exposició extraordinàriament magistral sobre aspectes molt problemàtics de la traducció, sobretot quan les llengües i les cultures implicades són molt diferents. Amb una tècnica i una disquisició sorprenents, de tan profundes, l'autora presenta i justifica diverses estratègies sorgides —de compensació i generalització, entre d'altres— de certes construccions de les *Rondaies* de Mossèn Alcover. Tot i disposar del recurs al Diccionari del mateix autor, el més sorprenent és que la gran, immensa, majoria d'elles requereixen aclariments similars fins i tot en català i... en mallorquí actual, tan estàndards com populars! M'ha fet rememorar un antic repte que recordo d'experiències en traduccions de lingüística teòrica sobre traduccions. I és que considerava impossibles traduir, per exemple, un tractat de tauromàquia al bantu o a l'esquimal. Ja no n'estic tan segur després de llegir aquesta contribució.

2.17. Francesc Vallverdú (IEC): «Una aproximació a la cultura catalana per a consum europeu», p. 183-194.

Presentació de circumstàncies històriques i de realitzacions sobre la llengua catalana, algunes d'elles a partir d'experiències personals com a editor, amb referències sobre contactes, més aviat esporàdics, amb la llengua hongaresa.

2.18. Nikola Vuletić (Universitat de Zadar): «El català a l'obra etimològica de Vojmir Vinja», p. 195-202.

Notes, redactades en la variant valenciana del català, sobre l'exploració de l'etimòleg croat Vojmir Vinja que m'ha deixat estorat en més d'un aspecte. Diguem, en primer lloc, que es tracta d'un lingüista amb una personalitat tan discreta que no ha tingut un reconeixement merescut fins que la seva obra s'ha donat a conèixer després de morir. A partir sobretot de l'estudi que l'autor li va dedicar a *Estudis Romànics*, d'un homenatge que es va celebrar a la Universitat de Zadar el 2011 i, per descomptat, d'aquesta mateixa contribució croata a la catalanística hongaresa, ha pres un relleu força merescut no sols la tècnica tan magistral de recerca etimològica sinó també la presència molt més important del que es podria imaginar d'ictionims catalans —sens dubte, sorprenent, almenys per a mi— en la costa adriàtica, una zona, per cert, d'una complexitat lingüística extraordinària per la quantitat de llengües que hi ha concorregut des de molts indrets al llarg dels segles. El cas de *brandaj*, que duu a *brandada*, n'és un exemple ben representatiu. El més important de tot, allò que més m'ha impressionat, és la tècnica etimològica de Vinja, que va molt i molt més enllà de consideracions fonètiques i morfològiques aprofundint en una comparació lexicosemàntica d'un abast interlingüístic i una abstracció magistrals, difícils o gairebé impossibles de copsar a primera vista. Així ho demostra amb la denominació d'abast mediterrani de l'anfós a base de variants com *dot*, *adot*, *dotto*, *óδούς* i d'altres.

3. Epíleg.

3.1. No puc acabar la ressenya sense fer-me ressò de la sensació d'inferioritat que m'inspiren aquestes actes al costat de l'admiració que hi he reconegut des del principi. Admiració en especial cap als col·legues no aborígens que sintetitzen com a mínim dues qualitats: l'excel·lència acadèmica i la demostrada capacitat d'obrir amb metodologies i conceptualitzacions sovint inèdites temes i aspectes ben diversos de la catalanística. I és que professionalment no s'han limitat a ensenyar aspectes elementals o avançats de la llengua i la cultura catalanes, sinó que hi han atès la màxima profunditat. En canvi, i aquí ve l'avergonyiment, no existeix la més mínima rèplica per part nostra en res, ni tan sols en ensenyar aspectes elementals de la llengua i la cultura hongareses.

3.2. Permeteu-me una breu elucubració. Almenys en part, entenc que això prové de la peculiar estructura de la llengua hongaresa, estesa sobre la Panònia, un àmbit geogràfic molt obert, rodejat i travessat per un seguit de famílies lingüístiques indoeuropees amb nombroses variants. Un espai històricament molt inestable des del punt de vista cultural i, per descomptat, polític. Al marge d'altres factors, això ha afavorit des de temps remots la necessitat inevitable per part dels hongaresos (magiars, huns, àvars...) d'establir comunicacions força diversificades i immediates amb eslaus, germànics i neollatins. I, ja acostumats, per no dir engrescats, han seguit molt més enllà, tant com poden. Això sí, al mateix temps la llengua pròpia, tan peculiar, n'ha preservat la identitat i la supervivència nacional. (Hi ha certes similituds, més a la vora, amb l'èuscar.)

Entre altres raons més o menys transcendentals, sembla que també podem conjecturar per què nosaltres, els catalans, no tenim cap rèplica equivalent. I és que ens movem dintre d'uns límits autogenètics amb l'afany de mantenir a tort i a dret el que ens queda davant d'uns veïns cis- i transpirenaics que durant segles malden per conquerir el que poden en nom del cristianisme, la civilització, el progrés i ara fins i tot la democràcia. Almenys en part, potser tanta introspecció defensiva explica la manca d'alguna manifestació d'hongarística, hongarologia, magiarística... Ni tan sols disposem d'una identificació terminològica. Tant de bo que sigui només de moment.

3.3. Deixo els aspectes transcendentals per completar només una mica el marc de l'obra que ens ocupa. I haig de referir-me a Kálmán Faluba, l'amic de molts anys, d'una cordialitat absoluta des de l'època en què, ell per naixement, vivia en un antic espai soviètic, el seu país, i jo per raons personals en

visitava un altre sovint. Només recalco que és l'origen i el centre de gravetat de la catalanística hongaresa amb un detall aparentment marginal: ni tan sols se li endevina el més mínim deix forà quan parla i escriu en català. És l'homenot catalanòfil magiar, com afirma Carles Bartual. Szuper. (Kálmán m'ha llegit alguns esborranys de la ressenya i, agraint-li de cor, n'he tingut en compte els comentaris. Excepte el punt anterior al parèntesi).

Ramon CERDÀ
Universitat de Barcelona

BELTRAN, Vicenç / AVENOZA, Gemma / SORIANO, Lourdes (2013): *Biteca. Bibliografia de textos antics catalans, valencians i balears. Biblioteques i arxius valencians*. Pròleg de Ramon FER-
RER, presentació d'Albert HAUF. València: Acadèmia Valenciana de la Llengua; Universitat de Barcelona; Universitat de València, 428 p. + CDRom.

Qualsevol que s'hagi interessat mai per l'edició crítica d'un determinat text sap com és d'important la utilització de catàlegs. Aquestes eines de treball ens obren les portes a materials desconeguts, ens acosten fonts llunyanes, ens forneixen notícies sovint fonamentals: posen ordre en un magma de dades que, altrament, resultaria del tot inaprofitable. Potser hi trobarem altres còpies del nostre text —manuscrit, incunable, imprès—, potser només informacions escadusseres que ens serviran de pista per a altres escorcolls. Dins del procés quasi detectivesc que adesiara esdevé el procés d'edició d'un text, el catàleg funciona, doncs, com un híbrid de brúixola i detector de tresors.

El treball objecte d'aquesta ressenya entra de ple en aquesta línia de textos. Ben bé ho documenta Albert Hauf en la presentació amb què s'obre el llibre (p. 9-21), on descriu detalladament la llarga tradició catalana d'autors que, des de diverses vessants professionals, han dedicat temps i esforç a descriure i catalogar documents d'arxiu, és a dir, a la *recuperació de l'escriptura*, que és el nucli del títol que posa Hauf a les seves pàgines. Pàgines valuoses, perquè, de fet, ens ofereixen, resumides amb cura, les principals aportacions degudes a la tasca d'aquesta rica i variada nòmina d'autors, que va des de Gregori Maians, Vicenç Salvà o Fèlix Torres Amat fins a altres com ara Pere Bohigas o Miquel Batllori, entre moltíssims més.

El volum que ens ocupa és una *bibliografia de textos antics catalans, valencians i balears*, com declara el títol mateix de l'obra, i té també una història pròpia que és presentada en les pàgines preliminars (p. 23-26). La llavor, a partir de la qual va començar a desenvolupar-se, és la *Bibliography of Old Catalan Texts*, de Beatrice Jorgensen Concheff, de 1985, amb l'afegitó, és clar, d'un ampli grup de becaris i col·laboradors que han posat el coll i el cor en una feina exhaustiva que ja ve de més de quinze anys. Una feina que s'ha beneficiat rotundament de l'aplicació de les noves tecnologies a l'àmbit de les humanitats mercès al projecte Philobiblon,¹ dirigit per Charles B. Faulhaber a la University of California, que empara altres iniciatives semblants, com ara la *Bibliografía española de textos antiguos (BETA)*, *Bibliografía de textos antiguos galegos e portuguesos (BETAGAP)*, i la *Bibliografía de la Poesía Áurea (BIPA)*. De fet, avui dia, la base de dades de BITECA és accessible mitjançant internet,² on s'actualitza periòdicament.

Tot i que BITECA abraça el panorama català general (o, si voleu, el «català, valencià i balear», aprofitant, com fan els autors, el mateix recurs del diccionari d'Alcover-Moll per a escapar als intents mutiladors que es mantenen en segons quins llocs), el volum que comentem se centra, declaradament, en biblioteques i arxius valencians. De fet, l'índex general s'estructura per biblioteques i arxius (p. 29-340), seguides per un conjunt de taules que faciliten l'ús del volum: taula de biblioteques i exemplars; de cor-

1. <http://bancroft.berkeley.edu/philobiblon/>

2. http://bancroft.berkeley.edu/philobiblon/biteca_en.html